

Nacionalinių plėtros įstaigų, skirtų verslui finansuoti skatinamojo finansavimo poreikio vertinimas

Įžanga

Šalyje paskelbus valstybės lygio ekstremaliąją situaciją ir siekiant nedelsiant įgyvendinti skatinamąsias finansines priemones, vadovaujantis Nacionalinės plėtros įstaigos skatinamojo finansavimo vertinimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – LRV) nutarimu Nr. 910, 11 punktu, skatinamojo finansavimo poreikio vertinimas (toliau – poreikio vertinimas), apima tik **finansavimo rinkos nepakankamumo ir (ar) neoptimalumo nustatymą ir siūlomos skatinamajai (-osioms) finansinei (-ėms) priemonei (-ėms) įgyvendinti sumos vertinimą, atsižvelgiant į potencialių finansų tarpininkų siūlymus**¹. Tokiu būdu sudaromos sąlygos nacionalinėms plėtros įstaigoms nedelsiant reaguoti į pasikeitusias rinkos sąlygas ir įgyvendinti skatinamąsias finansines priemones, siekiant LRV nustatytų tikslų.

Poreikio vertinimą inicijavo Lietuvos Respublikos finansų ministerija (toliau – FM).

Finansavimo rinkos nepakankamumo ir (ar) neoptimalumo nustatymas

Išankstiniai įvairių šalių rodikliai rodo, kad verslas itin jautriai sureagavo į Koronaviruso (toliau – COVID-19) pandemiją ir tai daro neigiamą įtaką ekonomikai. Lietuvos ekonomika taip pat susidūrė su COVID-19 sukeltais iššūkiais. Dėl COVID-19 plitimo rizikos tiek Lietuvoje, tiek ir visoje Europos Sąjungoje bei kitose pasaulio valstybėse buvo įvesti apribojimai, dauguma valstybių visiškai uždarė savo sienas ir šie ribojimai kai kurių verslo subjektų atveju, pajamas sumažino iki 100 proc. Jau 2020 m. kovo mėn. tarp įmonių Lietuvoje, taip pat ir iš pirkėjų užsienyje sutriko atsiskaitymai, visiškai sustabdytas išvykstamas ir atvykstamasis turizmas. Įmonės susidūrė su likvidumo problema. Tai turi ženklios įtakos ir jau prisiimtų finansinių įsipareigojimų savalaikiam vykdymui, ir atsiskaitymui su darbuotojais, klientais bei tiekėjais.

Taip pat sutrikusios tiekimo grandinės lemia gamybos mažėjimą, o sumažėjusi užsienio paklausa neigiamai veikia eksportuojančias įmones. Be to, mažesnė vidaus paklausa jaučiama paslaugų ir prekybos sektoriuose. Kelionių, apgyvendinimo, maitinimo, laisvalaikio pramogų, grožio ir kitas paslaugas teikiantis verslas bei prekybos sektoriai pirmieji pajautė neigiamą poveikį, gamybos sektorius taip pat susiduria su sunkumais².

2020 m. neigiamą poveikį darbo rinkai dėl COVID-19 viruso plitimo ir priemonių, kurių imtasi jam stabdyti (kovo viduryje įvesto karantino ir parduotuvių veiklos bei paslaugų teikimo vartotojams ribojimo) turėjo ekonominio aktyvumo sumažėjimas. Siekiant švelninti COVID – 19

¹ Nacionalinės plėtros įstaigos skatinamojo finansavimo poreikio vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. rugsėjo 12 d. nutarimu Nr. 910 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinių plėtros įstaigų įstatymo įgyvendinimo“

² <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/covid-19-viruso-krize-smukdo-ekonomikos-perspektyvas>

viruso sukeltas neigiamas pasekmes ekonomikai, 2020 m. pradėtos įgyvendinti ekonomikos skatinimo priemonės, kurių dalis skirta išsaugoti gyventojų darbo vietas ir įmonių pajamas bei likvidumą. 2020 m. birželio mėn. Užimtumo tarnybos duomenimis šalyje nedarbo lygis buvo išaugęs ir sudarė 11,8 proc. šalies darbingo amžiaus gyventojų. Nuo karantino pradžios darbo neturinčių asmenų padaugėjo 43,3 tūkst. arba 26,8 proc.³ Nedarbo lygis ir toliau augo ir 2021 m. sausio mėn. Užimtumo tarnybos duomenimis šalyje buvo 277,1 tūkst. darbo neturinčių asmenų – jie sudarė 16,1 proc. visų šalies darbingo amžiaus gyventojų⁴.

Prasidėjus pirmajam Covid-19 bangai Lietuvos bankas (toliau – LB) 2020 m. kovo mėn. prognozavo, kad Lietuvos eksporto apimtis sumažės panašiu mastu kaip ir pasaulinės finansų krizės metu 2009 m., o kritus vidaus paklausai (namų ūkių vartojimui ir investicijoms) ekonomika atsigauntų tik vidutiniu laikotarpiu. LB prognozavo, kad baziniu scenarijumi 2020 m. BVP smuks 11,4 proc. (staigaus nuosmukio ir ilgesnio atsigavimo scenarijus), o Lietuvos ekonomika didžiausią smūgį dėl COVID-19 protrūkio pajus šių metų antrąjį ir trečiąjį ketvirčiais. LB pabrėžė, kad tinkamai suvaldžius viruso plitimą ir įgyvendinus ūkio stabilizavimo priemones, 2021 m. ekonomika galėtų grįžti į augimo kelią⁵.

Remiantis optimistiškesnėmis prognozėmis, kai ekonomikos nuosmukis staigus, bet atsigavimas gana greitas, prognozuojama, kad 2020 m. Lietuvos BVP nuosmukis sieks 3,4 proc. Tokiu atveju Lietuvos užsienio paklause sumažėtų šiek tiek mažiau nei 4 proc., tačiau greitas ir koordinuotas atsakas į viruso plitimą leistų ekonomikai grįžti į normalias vėžes jau 2020 m. trečiąjį ketvirtį. Toks LB raidos scenarijus buvo pagrįstas prielaida, kad COVID-19 protrūkis netruks ilgiau nei du mėnesius, o šalies Vyriausybei pavyks išsaugoti daugelį paveiktų įmonių ir darbo vietų⁴.

Siekiant sušvelninti ekonomikos nuosmukį ir atsižvelgiant į susidariusią situaciją rinkoje dėl COVID-19, LRV parengė ir 2020 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos Seimas ypatingos skubos tvarka patvirtinto koronaviruso krizės apimtos **ekonomikos skatinimo ir paramos verslui paketa, kurio bendra vertė – 2,5 mlrd. EUR** (tarp jų 500 mln. Eur verslo likvidumui išsaugoti bei 1 mlrd. Eur ekonomikos skatinimui)⁶.

Per devynis 2020 m. mėnesius šalies ūkis pademonstravo atsparumą COVID-19 pandemijos sukeltiems iššūkiams – po patirto „ekonomikos uždarymo“ šoko balandžio mėnesį, jau nuo gegužės mėnesio buvo stebimas ekonominio aktyvumo didėjimas, kuris tęsėsi iki 2020 m. spalio mėn. 2020 m. gruodžio mėn. statistiniai duomenys rodė, kad šalies BVP (neišlygintais pagal sezoną ir darbo dienų skaičių duomenimis) sausį–rugsėį smuko tik 0,8 proc., o trečiąjį ketvirtį šalies BVP viršijo 2019 m. metų lygį – buvo fiksuotas 0,1 proc. augimas. Prasidėjus antrajam COVID-19 bangai stebimas epidemiologinės situacijos pablogėjimas Lietuvoje ir kitose ES valstybėse, todėl imtos taikyti griežtesnės viruso suvaldymo priemonės, o nuo 2020 m. lapkričio 7 d. Lietuvoje paskelbta valstybės lygio ekstremalioji situacija, įvestas antrasis karantinas⁷. Atsižvelgdama į tai, kad karantino metu Lietuvoje veikiančių įmonių veikla buvo uždrausta arba apribota, Ekonomikos ir inovacijų ministerija planuoja įgyvendinti naujas priemones verslo likvidumui palaikyti. LB, atsižvelgdamas į pirmojo karantino metu sėkmingai įgyvendintą Paskolų

³ 2020-06-01 Užimtumo tarnybos duomenimis <https://uzt.lt/covid-19/situacija-darbo-rinkoje/>

⁴ 2021-01-08 Užimtumo tarnybos duomenys <https://uzt.lt/darbo-rinka/darbo-rinkos-rodikliai/>

⁵ <https://www.lb.lt/lt/naujienos/soko-scenarijai-didziausias-smugis-ekonomikai-siomet-bankai-sunkumus-atlaikyti-pasirenge>

⁶ Informacija apie Ekonomikos skatinimo plano priemonių įgyvendinimą skelbiama <http://koronastop.lrv.lt/>

⁷ https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Ekonomikos_apzvalga_2020_gruodis.pdf

labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams priemonę, 2021 m. siūlo vėl įgyvendinti lengvatinių paskolų sumažintomis palūkanų normomis verslui priemonę.⁸

Siūlomos skatinamosios finansinės priemonės bei joms įgyvendinti skiriamų sumų vertinimas, atsižvelgiant į potencialių finansų tarpininkų siūlymus

Dėl COVID-19 keliamos grėsmės viena iš problemų, su kuria susidurs ar jau susiduria įmonės, yra lėšų trūkumas apyvartiniam ir investiciniam kapitalui. Kad verslo subjektams būtų nedelsiant sudarytos galimybės naudotis finansavimo šaltiniais, atsižvelgiant į potencialių finansų tarpininkų (LB, komercinių bankų, alternatyvių finansuotojų) siūlymus bei reaguojant į susiklosčiusią situaciją rinkoje dėl COVID-19, Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijos ministerija, FM, UAB „Investicijų ir verslo garantijos“ rengia ir planuoja įgyvendinti tokias skatinamąsias **finansines priemones** (toliau – FP), gerinančias verslo subjektų finansavimo gavimo sąlygas bei padėsiančias išlaikyti verslo likvidumą⁹:

FP pavadinimas	Maksimalus FP dydis, mln. EUR	Planuojamas skirti FP dydis, mln. EUR*	Padengiamas rinkos trūkumas su planuojamu FP dydžiu, mln. EUR
Portfelinės garantijos paskoloms 2 (tarp jų ir lizingo sandoriams)	105	93	581,25
Individualios garantijos kelionių organizatoriams	20	20	20
Paskolos nuo COVID-19 nukentėjusiems verslams	300	300	300
Apmokėtinų sąskaitų paskolos	50	50	50
Paskolos turizmo paslaugų teikėjams	50	30	30
Pagalbos verslui fondas (privачios skolos ir akcijų FP) (įgyvendinama per UAB „Valstybės investicijų valdymo agentūra“)	1000 ¹⁰	100	100
Kontraktinės garantijos (pasiūlymo galiojimo, sutarties įvykdymo, garantinio laikotarpio išsipareigojimų vykdymo, avanso grąžinimo)	100	50	200
Prekinio kredito draudimas	200**	200	200
IŠ VISO	1825	843	1481,25

* Finansavimo šaltinis – nacionalinio biudžeto lėšos

** Realus poreikis gali būti ir didesnis, paaiškės priemonės įgyvendinimo metu.

⁸ Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos ekspertų T. Šiaudvyčio ir V. Čipinio parengtas apibendrinimas 2020-12-28

⁹ <https://invega.lt/lt/covid-19/invegos-panaudotos-lesos/>

¹⁰ Priemonės „Pagalbos verslui fondas“ veiklos aprašo patvirtinto Ekonomikos ir inovacijų ir Finansų ministrų 2020 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 4-837/1K-319 „Dėl priemonės „Pagalbos verslui fondas“ veiklos aprašo patvirtinimo“, 5-6 punktai <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b087e5c003cc11ebb74de75171d26d52/asr>